

Opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelma 2022- 2028

Sisällys

1. Yleistä	3
2. Yhteys kaupunkistrategiaan	4
3. Opetus- ja kasvatustoimialan nykytila ja toimintaympäristö	4
3.1. Opetuspalvelut	5
3.2. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut	10
3.3. Nuorisopalvelut	14
4. Palveluohjelman kärkitavoitteet, toimenpiteet ja mittarit	15
5. Opetus- ja kasvatustoimialan palvelulupaukset kuntalaisille toimipideohjelman voimassaoloaikana ..	18
6. Raportointi ja seuranta	18

1. Yleistä

Äänekosken opetus- ja kasvatustoimiala koostuu opetuspalveluiden ja lasten, nuorten ja perheiden palveluiden vastuualueista. Palveluohjelma on koko toimialan toiminnan läpikäyvä näkökulma ja kannuste toiminnan kehittämiseen. Ohjelma kirkastaa perustehtävän sekä tuo toimintaan suunnitelmallisuuden. Palveluohjelman mukaisten päämäärien toteutumista mitataan.

Toimialan vahvuudet:

- Toimialan palveluverkko on kattava ja resursseja on saatavilla hyvin. Sekä varhaiskasvatuksessa että perusopetuksessa on käytössä tuen kolmiportaisuuden malli. Toimintaa kehitetään jatkuvasti ja resursseja kohdennetaan tarpeen mukaan.
- Toimialalla on yhteinen visio:
 - Aito kohtaaminen rakentaa hyvinvointia.
 - Positiivisella vuorovaikutuksella luodaan eväitä hyvään elämään.
 - Lapsella ja nuorella on oikeus motivoituneeseen, osaavaan ja yhteisiin tavoitteisiin sitoutuneeseen kasvattajaan.

Vision eteen tehdään töitä yhdessä. Toiminta on yhteisöllistä ja toiset huomioon ottavaa.

- Yhteistyö on eri toimijoiden kanssa sujuvaa, toimijat tuntevat toisensa ja tietävät, keneen ottaa yhteyttä.
- Toimialan organisaatio on matala, ketterä, ratkaisuhakuinen ja kehitysmuuntoinen.

Haasteita ja äänekoskelaisia ilmiöitä

Äänekosken väestö on polarisoitunutta: on niitä, joilla asiat ovat todella hyvin ja taas toisessa ääripäässä on niitä, joiden kohdalla ongelmat ja haasteet tuntuvat kasautuvan. Määrällisesti niitä, jotka esimerkiksi opetuksen ja kasvatuksen palveluiden osalta tarvitsevat vahvempaa tukea, ei viime aikoina ole merkittävästi lisääntynyt, mutta ongelmien laajuus ja monialaisuus on lisääntynyt.

Työvoiman saatavuuden ongelmat ovat viimeisen neljän vuoden aikana lisääntyneet selvästi. Tämä näkyy erityisesti varhaiskasvatuksessa, mutta myös opetuspalveluissa, jossa mm. oppilashuoltohenkilöstön rekrytointi on ollut vaikeaa. Jos esimerkiksi oppilashuollon peruspalveluita ei pystytä tuottamaan tarpeeksi, voi lasten ja perheiden erilaisten tuen tarpeiden tunnistaminen ja tuen tarjoaminen matalalla kynnyksellä olla haastavaa ja saattaa aiheuttaa pidemmällä aikavälillä kasvun ja kehityksen haasteiden kasaantumista.

Sote-palvelut siirtyvät vuoden 2023 alussa Keski-Suomen hyvinvointialueen järjestettäväksi. Opetus- ja kasvatustoimialalta siirtyy hyvinvointialueelle perheneuvola, lapsiperheiden kotiapu, neuvola- ja terapiapalvelut sekä koulukuraattorit ja koulupsykologit. Siirtyvää henkilöstöä on 31. Palvelujen siirto vähentää toimialan käyttötalouden nettomenoja noin 900 000 euroa.

Vaikka suurin osa sote-palveluiden nykyisistä henkilöistä jatkaa tehtävissään Äänekoskella, tulee seuraavien vuosien yksi keskeisistä tavoitteista olemaan toimivan yhteistyön rakentaminen sote-palveluihin.

Lapset ja nuoret Äänekoskella-selvityksen mukaan tilastoissa näkyvät äänekoskelaisten nuorten ulkopuolisuuden, päämäärättömyyden ja vaikuttamismahdollisuuksien puuttumisen tunne. Tämä saattaa johtaa muihin ongelmiin, jotka näyttäytyvät äänekoskelaisnuoria koskevissa tilastoissa:

- suuri sairastavuus, mielenterveysongelmat, päihteiden käyttö, työttömyys, rikollisuus, vaativan lastensuojelun tarve
- tuen tarve opiskeluissa, lapsiperheiden köyhyys, matala koulutustaso ja nuorten toimeentulotuen asiakkaiden määrä

2. Yhteys kaupunkistrategiaan

Palveluohjelma toteuttaa Äänekosken kaupunkistrategian Äänekoski- ilmiön ulottuvuuksista pääasiassa Hyvä elämä- ulottuvuutta. Lisäksi niin Kestävä ympäristö- kuin Vaikuttavat elinkeinot-ulottuvuuksiin liittyy sisältöjä ja tavoitteita

Hyvän elämän ekosysteemissä opetus- ja kasvatustoimialan palvelut liittyvät seuraaviin kokonaisuuksiin:

1. Toimiva arki: Lastenhoito, asiointiliikenne, kaupat, kirjasto, palvelut, tuet
2. Kehittyminen: Koulu, oppiminen, osaamisen kehittäminen
3. Osallisuus: Yhteisöön kuuluminen ja siinä vaikuttaminen sekä kuuluksi tuleminen

Kestävä ympäristö- ulottuvuutta toteutamme kestävän kehityksen ja ympäristökasvatuksen avulla.

Vaikuttavat elinkeinot -ulottuvuutta toteutamme yrittäjyyskasvatusopetussuunnitelman avulla, joka koskee esi- ja perusopetusta sekä lukiokoulutusta.

3. Opetus- ja kasvatustoimialan nykytila ja toimintaympäristö

Opetus- ja kasvatustoimialan toimintaympäristöön vaikuttavat monet eri uudistukset; lainsäädäntöuudistukset, hallitusohjelma, opetussuunnitelmauudistukset ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos. Muutosten lisäksi palveluohjelmassa tulee huomioida kaupungin Hyvinvoinnin edistämisen suunnitelmassa esitetyt toimenpide-ehdotukset sekä kaupungin strategiassa ja -ohjelmissa sovitut asiat.

Toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset vaikuttavat suoraan palveluohjelmaan. Toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia tulee arvioida ja muutoksiin mahdollisesti sisältyvät riskitekijät täytyisi kyetä hallitsemaan. Työllisyyden lisääntyminen, työllisyyskurssit, koulutukset ja työttömien aktivointitoimenpiteet lisäävät varhaiskasvatustarvetta. Myös asiakkaiden tietoisuus subjektiivisesta varhaiskasvatusoikeudesta lisää asiakkuutta. Vuodesta 2017 1-6-vuotiaiden osallistuminen varhaiskasvatukseen on kasvanut Äänekoskella 60,7 prosentista 68 prosenttiin vuoteen 2022 mennessä. Varhaiskasvatuksen asiakkuuden lisääntyminen vähentää syntyvyyden laskun aiheuttamia haasteita varhaiskasvatuksen järjestämisessä.

Syntyvyyden lasku vaikuttaa toimialan palvelutuotantoon. Seuraavien vuosien aikana tulee laatia selvitys, kuinka toimialan palveluita mukautetaan syntyvyyden laskun aiheuttamaan lasten määrän vähenemiseen.

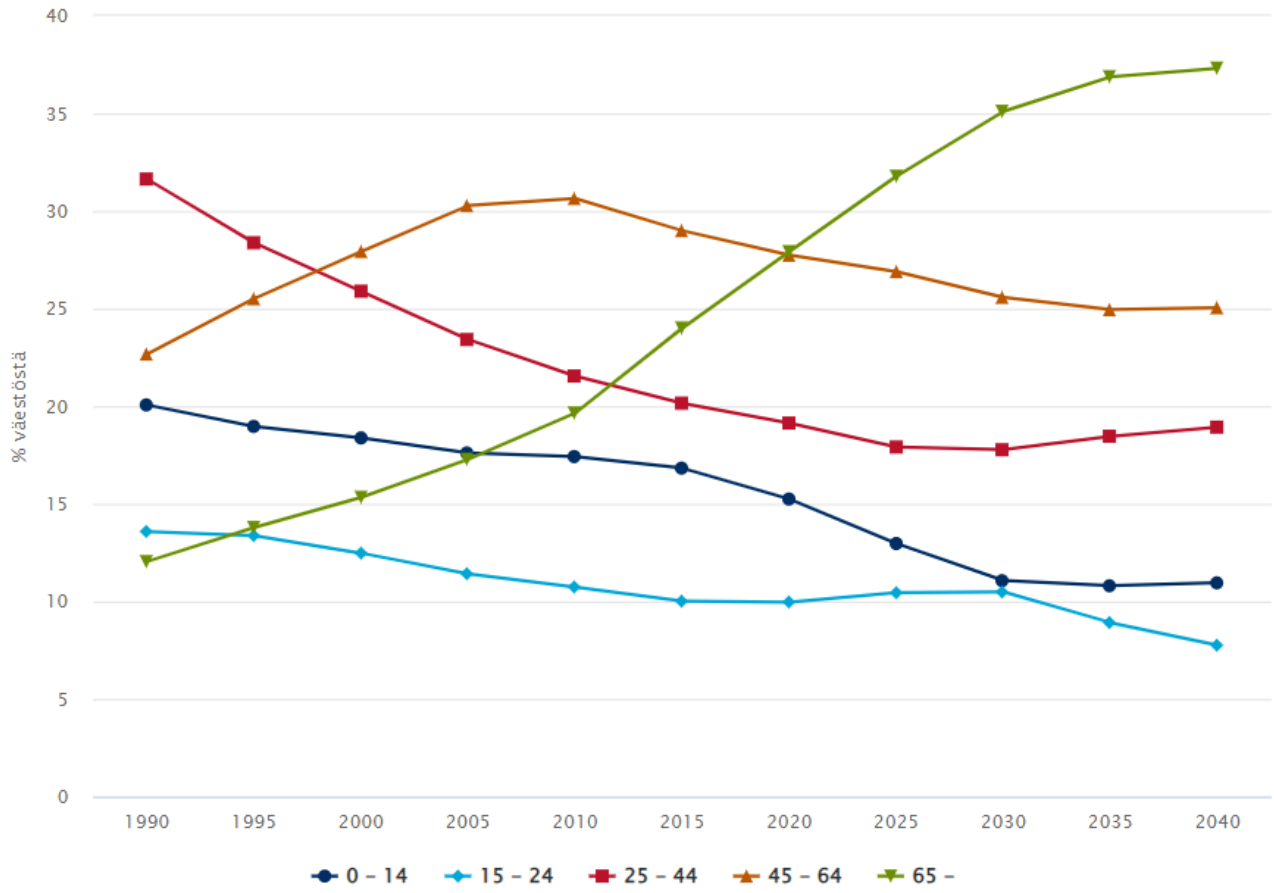
Opetus- ja kasvatustoimialan vastuulle on uutena toimintona tullut hyvinvointityön koordinointi ja johtaminen. Toimialalle on palkattu hyvinvointikoordinaattori määräaikaan kahden vuoden työsuhteeseen. Hyvinvointityön johtaminen kuuluu toimialajohtajan tehtäviin.

Kuntalaki (419/2015 1§) velvoittaa kuntia edistämään asukkaidensa hyvinvointia. Hyvinvoinnin edistämistehtävä on laaja ja se edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä eri toimialojen kesken. Se on myös kuntayhteisöllinen asia, jolloin kunnan kumppaneita ovat vapaaehtoiset, yhteisöt, järjestöt, yritykset ja seurakunnat. Kuntalaiset huolehtivat omasta ja lähiyhteisönsä hyvinvoinnista ja terveydestä voimavarojensa puitteissa niin pitkään kuin mahdollista. (Majoinen & Antila 2017.) On myös huomattava, että hyvinvointi on yksilöllisen hyvinvoinnin lisäksi myös yhteisöjen hyvinvointia (Hakamäki ym. 2022). Kunnissa tehtävää hyvinvointityötä normittavat kansallisen lainsäädännön lisäksi myös valtakunnalliset strategiat (mm. kansallinen lapsistrategia) sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja -periaatteet (lapset, vammaiset, ikääntyneet). Vuoden 2023 alusta toimintansa aloittavat hyvinvointialueet muodostavat merkittävän uuden yhdyspinnan kuntien hyvinvointityölle, kun sosiaali- ja terveyspalvelut tuotetaan jatkossa sieltä käsin. Yhteistyöhön ja sen rakentamiseen onkin kiinnitettävä erityistä huomiota nyt, kun palvelujen väliin putoamisen riski on olemassa etenkin haavoittuvassa asemassa olevien, sekä kunnan että hyvinvointialueen palveluita monipuolisesti tarvitsevien asukasryhmien (kotoutujat, vammaiset, lapset ja nuoret, ikäihmiset) kohdalla.

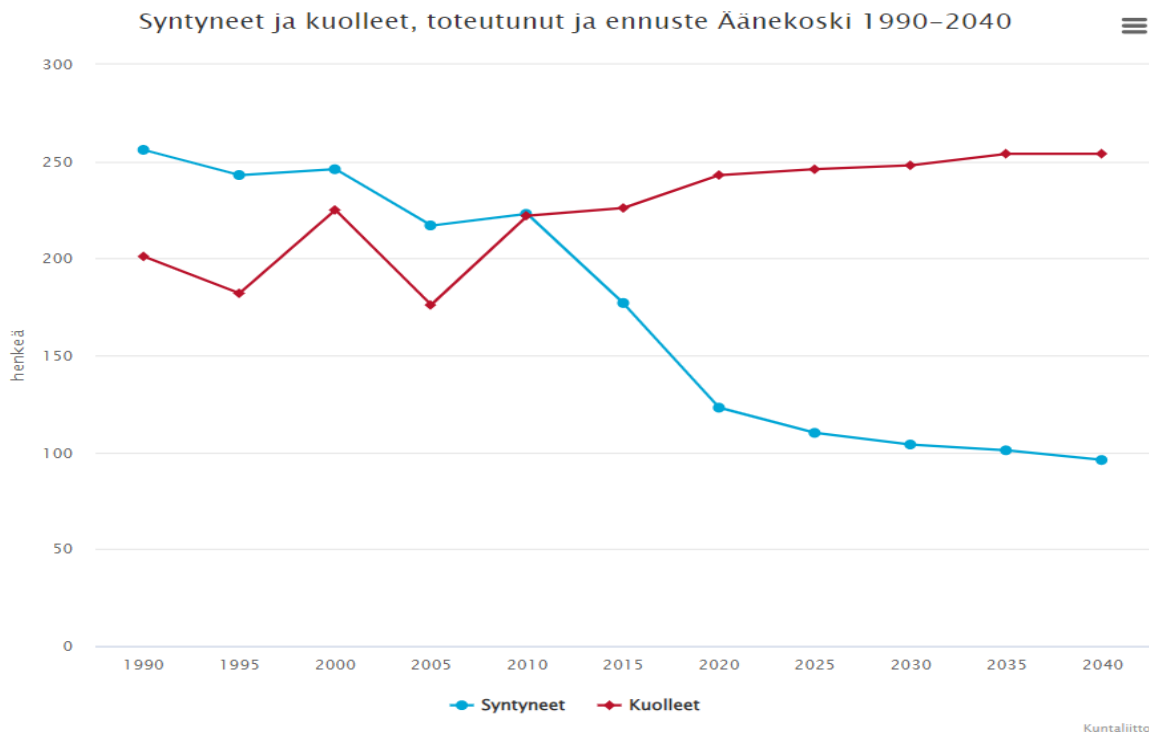
3.1. Opetuspalvelut

Äänekosken kouluverkko muodostuu viidestä alakoulusta, kahdesta yhtenäiskoulusta ja yhdestä lukiosta. Vuonna 2022 perusopetusikäisiä lapsia on 1881. Väestöennusteen mukaan vuoteen 2040 mennessä oppilasmäärä tulee laskemaan 1011 oppilaaseen eli noin 870 oppilasta vähemmän kuin nykytilanteessa.

Väestön ikärakenne, toteutunut ja ennuste Äänekoski 1990–2040

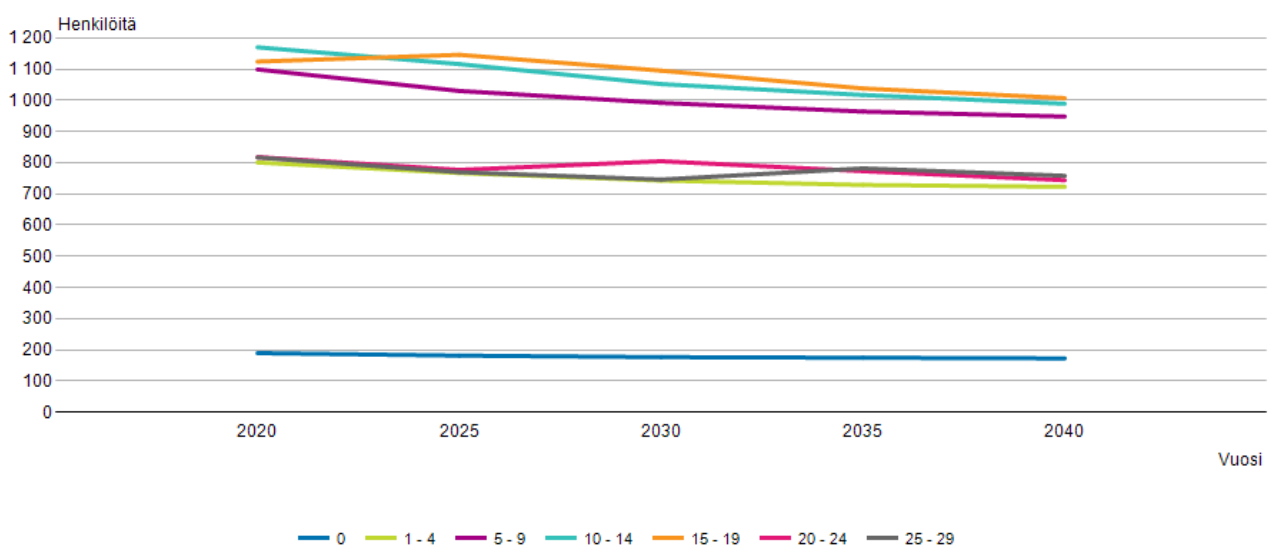

Kuntaliitto

Ennusteen mukaan syntyvyyden voimakas lasku pitäisi hidastua vuosien 2022-2025 välillä, mutta näyttäisi jatkavan edelleen loivaa laskua. Syntyvyyden ja kuolleisuuden ero on suuri. Kuntien välinen muutto ja maahanmuutto eivät kykene kompensoimaan luonnollisesta väestömuutoksesta syntyvää asukasluvun laskua.

Väestöennuste 2015 muuttujina Alue, Sukupuoli, Ikä ja Vuosi

Lähde: Tilastokeskus

Oppilasmäärä vuosiluokittain

Lukuvuosi	1	2	3	4	5	6	1-6 yht.
2021-2022	187	210	214	219	217	196	1243
2022-2023	166	187	210	214	219	217	1213
2023-2024	149	166	187	210	214	219	1145
2024-2025	152	149	166	187	210	214	1078
2025-2026	133	152	149	166	187	210	997
2026-2027	122	133	152	149	166	187	909
2027-2028	120	122	133	152	149	166	842

Lukuvuosi	7	8	9	7-9 yht.	oppilasmäärä yht.
2021-2022	228	227	245	700	1943
2022-2023	196	228	227	651	1864
2023-2024	217	196	228	641	1786
2024-2025	219	217	196	632	1710
2025-2026	214	219	217	650	1647
2026-2027	210	214	219	643	1552
2027-2028	187	210	214	611	1453

Opetuspalveluissa laaditaan vuosittain oppilasennuste seitsemäksi vuodeksi eteenpäin (syntyneet lapset). Äänekoskella oppilasmäärä näyttää laskevan tilastokeskuksen ennustetta nopeammin. Lukuvuodesta 2022-2023 oppilaiden määrä laskee lukuvuoteen 2027-2028 411 oppilaalla. Valtionosuustulot laskevat samassa suhteessa, kuin oppilasmäärä vähenee. Haastavaa on, etteivät kustannukset laske samassa suhteessa. Vuonna 2028 opetusryhmien määrä alaluokilla tulee ennusteen mukaan olemaan 47 (v. 2022: 65). Ryhmäkoko tulee olemaan pienten koulujen alaluokilla keskimäärin 16,12 (v. 2022: 17,12) ja yhtenäiskoulujen alaluokilla keskimäärin 19,57 (v. 2022:20,90). Opetusryhmien määrä yläluokilla tulee ennusteen mukaan olemaan 30 (v. 2022: 32) ja ryhmäkoko vuosiluokilla 7-9 olisi 19,93 (v. 2022:19,34)

Äänekoskella on rakennettu uusia kouluja. Ennustetulla oppilasmäärän laskulla lisärakentamistarvetta ei näyttäisi olevan. Äänekosken koulu- ja päiväkotiverkon rakennukset ovat kunnoltaan hyviä ja tilat riittäviä. Ennusteiden mukaan tulomuutto ei pysty korjaamaan syntyvyyden laskusta johtuvaa oppilasmäärän vähenemistä. Koulu- ja päiväkotiverkkoa ja tilojen käyttöä joudutaan tarkastelemaan suunnitelmakauden aikana.

Opetus- ja kasvatustoimialan näkökulmasta väestöennusteissa on haastavinta reagoida 0-14 vuotiaiden lasten määrän voimakkaaseen laskuun. Ennusteen mukaan lasku tasaantuu vasta vuoden 2030 vaiheilla. Haasteena on mm. turvata laadukas perusopetus ja lukiokoulutus ja niiden saavutettavuus, *turvata riittävä ja oikea-aikainen tuki lähikoulussa* ja huolehtia uusien koulurakennusten riittävästä käyttöasteesta.

Tuen oppilaat

	Peruskoulun oppilaat yhteensä	Tehostetun tuen oppilaat	Tehostetun tuen oppilaiden osuus oppilasmäärästä	Erityisen tuen oppilaat	Erityisen tuen oppilaiden osuus oppilasmäärästä
2014-2015	2130	201	9,44 %	110	5,16 %
2015-2016	2098	213	10,15 %	102	4,86 %
2016-2017	2047	237	11,58 %	103	5,03 %
2017-2018	2036	252	12,38 %	115	5,65 %
2018-2019	2050	288	14,05%	128	6,24%
2019-2020	2006	275	13,71%	141	7,03%
2020-2021	1985	291	14,66%	123	6,20%
2021-2022	1944	287	14,76%	169	8,69%
2022-2023	1881	309	16,42%	133	7,07%

Vuoden 2011 lakiuudistuksen myötä siirryttäessä tuen kolmiportaisuuteen erityisen tuen oppilaiden määrä aluksi laski. Nyt erityisen tuen oppilaiden määrä on vakiintunut noin 7 %. Tämä on alle valtakunnallisen tason (v. 2021 9,4%)

Tehostetun oppilaiden määrä on viime vuosina kasvanut. Kaikkiaan tehostetun tai erityisen tuen oppilaiden määrä on viime vuosina ollut yli 20%, vuonna 2022-2023 tehostettua tai erityistä tukea saavia oppilaita on yhteensä 23,50%. Koko maassa vuonna 2021 tehostetun tuen oppilaita oli 13,5 %.

Äänekoskella on toteutunut tuen uudistuksen mukainen varhaisempi tuki hyvin, painopiste on siirtynyt tehostettuun tukeen. Kokonaisuutena tukea saavien oppilaiden määrä on hieman suurempi (Äänekoski 23,5% , koko maa 22,9%) koko maahan verrattuna.

Äänekosken lukio on keskikokoinen yleissivistävä oppilaitos. Opiskelijoita on noin 320 ja opettajia parikymmentä. Kurssitarjotin on laaja ja monipuolinen. Erityisiä painopisteitä ovat urheiluakatemia opinnot, yrittäjyys- ja työelämäopinnot sekä laaja kansainvälisyystoiminta. Yhteisöllisyys, kaikkia huomioiva toimintakulttuuri aamupuuroineen ja välipaloinen sekä yhdessä toteutettu monipuolinen tapahtumatarjonta ovat vahuuksiamme. Liikkuva lukio ja hyvinvointitoiminta ovat arkeamme. Äänekoskella on panostettu erityisesti ohjaukseen ja opiskelijahuoltoon. Ketään ei jätetä.

Lukuvuonna 2022-2023 lukiossa opiskelee 309 opiskelijaa, joista on 2 aikuisopiskelijaa. Ikäluokkien pieneneminen lisää lukioden keskinäistä kilpailua opiskelijoista. Lukiomme näkyvyyttä tulee lisätä tiedotusvälineissä ja keskittyä myös markkinointiin.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään omana toimintana seitsemässä toimipisteessä. Kaupungin tukemana toimintaa järjestetään kahdessa toimipisteessä. Aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään Opetushallituksen määrittelemien tavoitteiden mukaisesti. Iltapäivätoimintaa järjestetään,

mikäli ryhmässä on vähintään 5 lasta. Ryhmäkoon yläraja on 12 lasta yhtä ohjaajaa kohden. Äänekosken kaupunki ei järjestä aamupäivätoimintaa omana toimintana.

Koululaisten päivätoiminnan järjestämisestä päättää opetus- ja kasvatustalukunta vuosittain. Toimintaa järjestetään kesäkuun kolmella ensimmäisellä viikolla arkisin klo 9-15. Toiminta on maksullista sisältäen aterian ja välipalan. Toiminnan järjestämisestä vastaavat koulunkäynninohjaajat.

Maksuton kouluateria on osa oppilashuoltoa ja etu, joka kuuluu kaikille perusopetuksen ja lukion oppilaille. Ateriapalveluja tuotettaessa noudatetaan Valtion Ravitsemusneuvottelukunnan ravitsemussuosituksia, joiden mukaan kouluaterian tulee kattaa 1/3 koululaisen päivittäisestä energiantarpeesta. Syödään ja opitaan yhdessä – kouluruokailusuositus <http://www.julkari.fi/handle/10024/131834>

Oppilaskuljetusten periaatteita säätelee perusopetuslaki. Äänekosken oppilaskuljetusperiaatteista päättää opetus- ja kasvatustalukunta ja periaatteet löytyvät vuosittain päivitettävästä oppilaskuljetusoppaasta. <https://www.aanekoski.fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/perusopetus-ja-koulut/oppilaskuljetusopas.pdf>.

3.2. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut

Lasten, nuorten ja perheiden vastuualue koostuu varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta, perhekeskustoiminnasta ja nuorisopalveluista. Varhaiskasvatuksen toimiala koostuu päiväkodeista ja perhepäivähoidosta. Päiväkoteja on kymmenen, joista esiopetusta tarjotaan kuudessa päiväkodissa. Äänekosken taajamassa esiopetus on keskitetty Koulunmäen esiopetukseen, jossa toimii myös esioppilaiden varhaiskasvatus. Pidennettyä varhaiskasvatusta tarjotaan Kellosepän päiväkodissa arkisin 5.30-22.30 välillä tarpeen mukaan. Mikonpuiston päiväkotiiin on keskitetty ympärivuorokautinen varhaiskasvatus ja päiväkoti on avoinna 24/7 tarpeen mukaan. Kunnallisessa perhepäivähoidossa työskentelee seitsemän perhepäivähoitajaa omassa kodissaan ja yksi yksityinen perhepäivähoitaja. Äänekoskella ei ole yksityisiä päiväkoteja mutta muutamalle lapselle hankitaan varhaiskasvatuspaikkoja yksityisiltä palvelun tuottajilta lautakunnan linjausten mukaisesti.

Koivistossa avattiin tammikuussa 2022 väliaikainen viipalepäiväkoti ja sinne suunnitellaan uutta päiväkotia hirsikoulun yhteyteen. Ääneniemen päiväkoti perustettiin syksyllä 2021 yksityiseltä Touhula päiväkodilta vapautuneeseen tilaan. Alkulan päiväkoti on upouusi ja Katvelan päiväkodissa tehtiin remonttia kesällä 2022. Konginkankaalla on vuokrattu viipalepäiväkoti vuodesta 2019 lähtien viideksi vuodeksi ja käyttöä voidaan jatkaa tarpeen mukaan. Kaikkiaan varhaiskasvatuksen tilat ovat hyvässä kunnossa.

Lapset varhaiskasvatuspalvelujen piirissä syntymävuosittain (1.5.2022 tilanne)

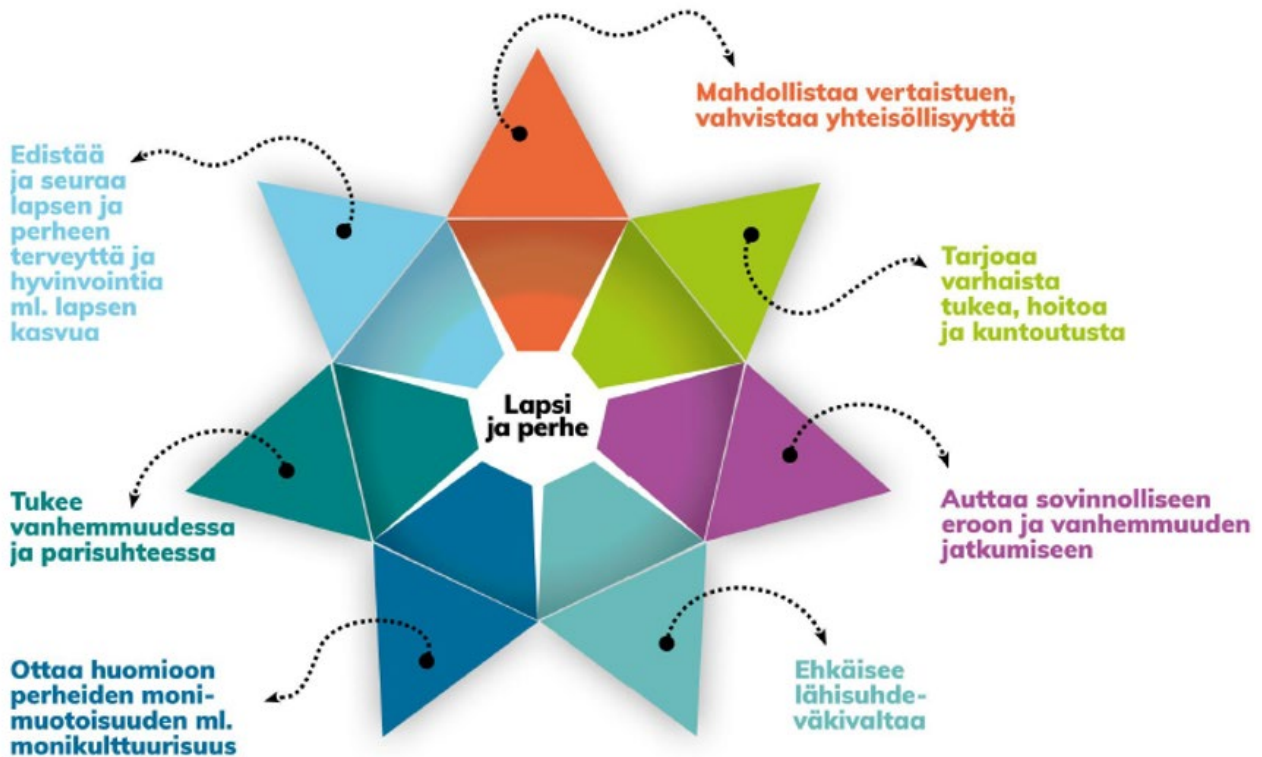
Syntymävuosi	ikäluokka yht.	kunnallisessa	yksityisessä	palvelujen piirissä yht.	palvelujen piirissä, % ikäluokasta
2021	130	10	0	10	8
2020	120	67	1	68	57
2019	122	79	3	82	67
2018	133	116	2	118	89
2017	152	134	4	138	91
2016	152	137	2	139	91

Varhaiskasvatuksen palveluiden piirissä on tänä vuonna 733 lasta. Vuosina 2016-2021 syntyneitä lapsia on Äänekoskella kaikkiaan 986, heistä varhaiskasvatuksen palveluiden käyttäjiä on 733 eli 68 %. Mikäli varhaiskasvatuksen tarve/käyttö lisääntyy, voi syntyä tilanne, että käytössä olevat varhaiskasvatuspaikat eivät tule riittämään. Myös maahanmuuttajalasten varhaiskasvatustarve on vaikeasti ennustettavaa. Pitkällä aikavälillä lasten määrä varhaiskasvatuksessa vähenee merkittävästi.

Perhekeskus

Äänekosken perhekeskuksessa lapsiperhepalvelut tekevät tiivistä yhteistyötä. Perhekeskustyö yhdistää opetuksen ja kasvun toimijoita sosiaali- ja terveystieteisiin, sekä kolmannen sektorin toimijoihin. Äänekosken perhekeskuksesta on saatavilla muun muassa tukea lasten harrastustoimintaan, avoimen varhaiskasvatuksen palveluita, vertaisryhmätoimintaa, perheoikeudellisia palveluita, ennaltaehkäiseviä sosiaali- ja terveystieteellisiä palveluita sekä erilaisia tapahtumia.

Perhekeskuksen tehtävänä on tukea perheitä vanhemmuudessa ja parisuhteessa, tarjota varhaista tukea erilaisissa elämänvaiheissa ja pitää yllä kohtaamispaikkatoimintaa yhteisöllisyyden ja vertaistuen mahdollistamiseksi. Vanhemmuuteen ja lapsiperheiden eri arjen tilanteisiin ohjausta ja neuvontaa saa esimerkiksi Pyydä apua -napin kautta, perhekeskuksen -Chatin avulla tai kasvotusten perhekeskuksen varhaisen tuen ohjaajalta. Muun muassa perhekahvilatoiminta ja Iskä-lapsi -illat kokoavat samassa elämäntilanteessa olevia perheitä yhteen, tarjoten näin mahdollisuuden vertaistukeen. Perhekeskus huomioi perheiden monimuotoisuuden, mukaan lukien monikulttuurisuuden, sekä tarvittaessa auttaa sovinnoitukseen eron ja vanhemmuuden jatkumiseen. Perhekeskuksen yhtenä tehtävänä on myös ehkäistä lähisuhteiden väkivaltaa.

Kuva: Perhekeskuksen tehtävät

Kaikki perhekeskuksen palvelut tuotetaan monialaisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Palveluita on saatavilla kasvotusten ja digitaalisesti. Tarvittaessa työntekijät myös jalkautuvat perheisiin tai muihin perheiden luonnollisiin ympäristöihin kuten puistoihin. Perhekeskuksen tuki on tarkoitettu kaikille lapsiperheille.

LAPE kehittämistyön kokonaisuus

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) toimeenpano alkoi hallituskaudella 2016–2019. Lape-ohjelman tavoitteena on muutos kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita sekä lapsen oikeuksia vahvistavaa toimintakulttuuria lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin sekä heidän omien voimavarojensa vahvistamiseksi. Muutosta ohjaavina periaatteina ovat: lapsen oikeudet ja lapsen etu, lapsi- ja perhelähtöisyys, perheiden monimuotoisuus ja voimavarojen vahvistaminen. Muutosohjelmaa jatketaan nykyisen hallitusohjelman mukaisesti vuosina 2020–2023. Ohjelman yhtenä kärkenä on *perhekeskukset ja lasten, nuorten ja perheiden varhainen tuki arjessa* kokonaisuus. Äänekoski on mukana sekä kansallisessa että Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa tehtävässä maakunnallisessa Lape yhteistyössä.

Lapset, nuoret ja lapsiperheet huomioivan toiminta- ja päätöksentekokulttuurin tulee toteutua läpileikkaavasti kunta, hyvinvointialue ja valtio tasoilla. Äänekoskella lähtökohtana on hallintorajat ylittävä johtaminen lapsi- ja perhepalveluissa. Verkostojohtamisen keinoin yhteen sovitetaan palveluita ja hyödynnetään kolmannen sektorin kumppanuuksia. Tulevan sote-uudistuksen myötä on jatkossa erityisen tärkeää koordinoita yhteistyötä, sekä huomioida ja huolehtia toimivista yhteistyökäytänteiden rakenteista. Rakennetta tuovat yhteiset, näyttöön perustuvat työskentelymenetelmät, kuten Lapset puheeksi -menetelmä, jonka juurruttamista Äänekoskella jatketaan. Lisäksi käynnistetään lapsiperheiden elämäntapaohjauksen palvelukokonaisuuden kehittäminen ja Neuvokas perhe –menetelmän jalkauttaminen, joka täydentää Lapset puheeksi menetelmää.

Toiminnan suunnittelun ja päätöksenteon tukena hyödynnetään päätösten lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi työkaluja. Lapsiin kohdistuvia päätöksiä ja niiden vaikutuksia erityisesti pidemmällä aikavälillä on hyvä tunnistaa. Lapsibudjetoinnilla tarkoitetaan kunnan ja hyvinvointialueen talousarvion ja tilinpäätöksen tarkastelemista lapsen oikeuksien näkökulmasta. Lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoinnin yhteisellä analyysillä voidaan arvioida, onko resursointi riittävää suhteessa tarpeisiin ja

kohdistuvatko varat sellaisiin toimiin, jotka vähentävät myöhempien, kalliimpien palveluiden tarvetta. Kokonaiskuvan avulla saadaan tietoa, miten rahankäyttö edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä heidän oikeuksiensa toteutumista. Edellä mainittujen työkalujen käyttöönotossa tärkeää on vastuutyöntekijät, sekä ammattilaisten ja päättäjien ymmärryksen ja osaamisen lisääminen esimerkiksi koulutuksin.

Lapsen, nuoren ja perheen hyvän elämän tukeminen vaatii kaikkien toimijoiden yhteistyötä. Toimintakulttuuri ilmenee siinä, miten ajattelemme lapsista, miten kohtaamme lapset, nuoret ja perheet sekä miten teemme yhteistyötä eri alojen toimijoiden kanssa. Jotta meillä on lapsilähtöinen palvelujärjestelmä, niin eri alojen toimijoilla pitää olla yhteinen tapa käsittää lapsi ja lapsuus tai ainakin olla ymmärrys toinen toisensa lapsikäsituksesta. Yhteinen teoreettinen perusta, yhteiset arvot ja eri ammattikuntia ja hallinnonaloja yhdistävä lapsikäsitys ovatkin kivijalka, jota Äänekoskella tulee edelleen rakentaa.

Äänekosken kaupunki on perheystävällinen työpaikka. Tämä ilmenee muun muassa niin, että hyvällä ja arvostavalla henkilöstöpolitiikalla tuemme työntekijöitä. Työpaikalla otetaan huomioon erilaiset elämäntilanteet osana työntekoa, työpaikan käytäntöjä ja asenteita.

3.3. Nuorisopalvelut

Nuorisotyön tavoitteena on tehdä työtä siellä, missä nuoret ja nuorisotyön tarve ovat. Lain mukaan nuorisotyön kohderyhmänä on alle 29-vuotiaat nuoret. Toiminta kohdistuu pääasiassa 12-18-vuotiaisiin nuoriin. Työtä tehdään myös seutukunnallisesti ja kansainvälisesti. Perustehtävä on kaikkien nuorten osallistumisen ja yhteisöllisyyden tukeminen. Nuorisopalvelut tukevat toiminnallaan lasten ja nuorten osallisuutta moni eri tavoin. Tarjoamalla mahdollisuuden vaikuttaa, edistämme lasten ja nuorten kasvamista yhteisöjensä tärkeiksi ja arvostetuiksi jäseniksi, jotka pystyvät vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin sekä kasvavat osallistuviksi kansalaisiksi.

Äänekosken nuorisopalveluiden toiminta-alue on koko Äänekoski. Toiminta koostuu tilatyöstä, etsivästä nuorisotyöstä, liikkuvasta nuorisotyöstä, koulun nuorisotyöstä sekä edellisiä täydentävästä muusta toiminnasta. Digitaalinen nuorisotyö liittyy kaikkeen toimintaan. Sosiaalisen median kautta vaikuttaminen voi olla etenkin nuorille luonteva keino ottaa kantaa ja vaikuttaa asioihin. Sosiaalinen media toimii tavallaan kasvokkaisen vuorovaikutuksen lisävälineenä ja se tarjoaa nuorille helpon tavan ottaa yhteyttä nuorisotyöntekijään.

Äänekoskella on neljä nuorisotilaa, Nuorisokeskus Spotti, Suolahden nuorisotilat, Konginkankaan Nuorisotalo Vapari ja Sumiaisten Nuorisotila Sumpu. Nuorisotila on paikka, jonne voi tulla yksin tai kaverin kanssa viettämään aikaa ohjatusti tai vapaasti. Nuorisotila on päihteen ja turvallinen ajanviettopaikka, jossa on aina paikalla aikuinen nuorisotyön ammattilainen. Tilalla voi myös keskustella luottamuksellisesti nuorisotyöntekijän kanssa. Äänekosken tiloilla on vuosittain jopa 13 000 käyntikertaa.

Nuorisopalvelut myöntävät määrärahojen puitteissa avustuksia nuorisojärjestöille, joiden kotipaikka on Äänekoski. Nuorisopalveluiden toiminnan keskiössä on nuorisokeskus Spotti, jossa ovat asiakaspalvelutoimistot, kokoustilat ja lainavälinevarasto. Nuorisokeskus palvelee asiakkaita päivisin ja iltaisiin.

Etsivä nuorisotyö on yksilöllistä erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö etsii nuoren kanssa ratkaisuja nuoren pulmiin ja kysymyksiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut.

Etsivän työn ensisijaisena tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa.

Etsivä nuorisotyö aloitetaan ensisijaisesti perustuen nuoren itsensä antamiin tietoihin ja hänen omaan arvioonsa tuen tarpeesta. Etsivä nuorisotyö voidaan aloittaa myös muiden viranomaisten luovuttamien tietojen perusteella. Äänekosken etsivä nuorisotyö tavoittaa vuositasolla yli 160 nuorta, toteuttaen heidän kanssaan yksilötyöskentelyä.

Liikkuva nuorisotyö on joustava, nopea, eri toimintaympäristöissä toimiva nuorisotyön muoto, joka tavoittaa myös niitä nuoria, jotka eivät käy nuorisotiloilla.

Koulun nuorisotyötä toteutetaan kaikilla Äänekosken kouluilla. Lisäksi Äänekosken ja Suolahden yhtenäiskouluilla on maaliskuusta 2022 lähtien työskennellyt omat koulun nuorisotyöntekijät, joiden ammattinimikkeenä on yhteisöohjaaja. Työnkuvaan kuuluu muun muassa välituntitoiminta, ryhmätykset, nivelvaihtotyö ja yksilötyö. Yhteisöohjaajat myös koordinoivat kaikkea nuorisotyötä, joka tapahtuu kouluilla.

Muuta toimintaa järjestetään ympäri vuoden. Toimintamuotoja ovat mm. leirit, retket, katupartio ja nuorisovaihto.

4. Palveluohjelman kärkitavoitteet, toimenpiteet ja mittarit

Palveluohjelman tavoitteet edellyttävät konkreettisia toimenpiteitä, jotta tarpeisiin pystytään vastaamaan entistä paremmin. Vaikuttavilla, laadukkailla ja oikea-aikaisilla peruspalveluilla voidaan ennaltaehkäistä hyvinvointiongelmien syntyä ja vähentää erityispalvelujen tarvetta.

Opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelman kärkitavoitteet ovat:

1. Tukea lasten ja nuorten hyvinvointia

(Liittyy strategian tavoitteeseen Hyvä elämä)

Muuttuvassa toimintaympäristössä on tärkeää tunnistaa ehyet palveluketjut ja ennaltaehkäisevien ja varhaisen tuen palveluiden aikaisempaa vahvempi rooli. Vaikuttavilla, laadukkailla ja oikea-aikaisilla peruspalveluilla voidaan ennaltaehkäistä hyvinvointiongelmien syntyä ja vähentää erityispalvelujen tarvetta. Tämä edellyttää eri palvelujen ja resurssien sekä osaamisen yhteistarkastelua. Yhä tärkeämpään asemaan nousee poikkihallinnollisten prosessien ja rakenteiden luominen, sillä näin taataan ehyet palveluketjut ja vältetään palveluiden siiloutumista. Tämä on erityisen tärkeää Keski-Suomen hyvinvointialueen aloittaessa toimintansa 1.1.2023.

On tärkeää, että varhaisen tuen palveluita kehitetään. Tavoitteena hyvinvoinnin lisääntymisen kautta on luoda uskoa ja luottamusta tulevaisuuteen.

Tavoitteeseen pyritään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittäminen opetussuunnitelman edellyttämään suuntaan huomioiden erityisesti 2021 hyväksytyt hyvinvointiopetussuunnitelma
- lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen
- lasten ja nuorten palveluiden varhaisen tuen kehittäminen
- yksilölliset opinpolut, perusopetuksen joustavat järjestelyt ja ryhmittelyt
- eri nivelvaiheiden tiedonsiirron sujuvoittaminen
- moniammatillisen yhteistyön kehittäminen
- eri toimijoiden toimenkuvien ja rajapintojen selkiyttäminen hyvinvointialueen toimijoiden kanssa
- perhekeskuksen ja perhekeskustoimintamallin kehittäminen ja edistäminen
- vanhemmuuden tukeminen toimialalla lävistävänä toimintana
- Lapset puheeksi- menetelmän ja päätösten lapsivaikutusten arvioinnin juurruttaminen toimintatavaksi kaikissa palveluissa
- lapsiperheiden elämäntapaohjaustoiminnan käynnistäminen
- otetaan käyttöön Neuvokas perhe-työmenetelmä
- edistetään lapsibudjetoinnin käyttöönottoa
- liikkuvan nuorisotyön ja koulun nuorisotyön toiminnan vahvistaminen ja kehittäminen
- sitouttava kouluyhteistyö

Tavoitteen toteutumista seurataan ja arvioidaan tulokortin mittareilla sekä toimenpiteiden tekojen kautta.

2. Tukea lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja oppimista

(Liittyy strategian tavoitteeseen Hyvä elämä)

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Esi- ja perusopetuksen tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen opetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Opetuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksen tasa-arvo ja laatu sekä luoda hyvät edellytykset oppilaiden kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Opetussuunnitelmat liittävät esiopetuksen ja koulujen toiminnan muuhun paikalliseen toimintaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi.

Uusien suunnitelmien (vasu, esiops, ops, lops) ja lainsäädäntömuutosten (lukio, perusopetus-, varhaiskasvatus- ja nuorisolaki) keskeisenä tavoitteena on edistää lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä kokonaisuudessaan. Opetussuunnitelmien keskeiset muutokset pyrkivät mm. lisäämään oppilaiden osallisuutta, monipuolistamaan opetusmenetelmiä ja muuttamaan arviointikulttuuria niin, että arviointi kohdistuu koko oppimisprosessiin ja opettaa oppilaalle itsearviointitaitoja.

Tavoitteeseen pyritään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- laadukas varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus, jossa keskitytään perustaitojen vahvistamiseen ja käytetään eriyttämistä

- laadukas lukiokoulutus, jossa ylläpidetään laajaa kurssitarjontaa, toimitaan yhteisöllisesti ja ohjataan ja tuetaan opiskelijaa yksilöllisesti
- henkilöstön koulutus, osaamisen jakaminen
- arvioinnin kehittäminen, koulutukset, benchmarking
- digitutor-toiminnan vakiinnuttaminen
- yhteisöllisen oppilashuollon kehittäminen yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa
- laatutyöskentelyn kehittäminen
- kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden edistäminen
- ICT-tekniikan nykyistä laajempi hyödyntäminen
- nuorten ryhmätoiminnan kehittäminen

Tavoitteen toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain tulokortin mittareilla ja toimenpiteiden tekojen kautta.

3. Toimialan palvelut vetovoimatekijänä

(Liittyy strategisiin menestystekijöihin: Hyvät ja laadukkaat peruspalvelut, kustannustehokkaat ja laadukkaat prosessit, uuden teknologian hyödyntäminen ja osaava ja hyvinvoiva henkilöstö.)

Äänekosken kaupungin väkiluku on jo usean vuoden laskenut. Syntyvyyden laskun ja negatiivisen muuton vuoksi oppilasmäärä laskee hälyttävästi. Äänekosken kaupunki on investoinut merkittävästi koulu- ja päiväkotiverkkoon. Palvelumme ovat kilpailukykyisiä muihin kuntiin verrattuina. Meidän tulee nykyistä paremmin tehdä hyvä näkyväksi.

Hyvät ja laadukkaat toimialan palvelut toimivat vetovoima- ja pitovoimatekijöinä.

Tavoitteeseen pyritään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- johtamisjärjestelmän ja johtamisen kehittäminen
- toimintakulttuurin kehittäminen
- hyvinvointisuunnitelma
- henkilöstön kouluttaminen, koulutussuunnittelu
- paikallisen opetussuunnitelman painopisteiden kehittäminen
- sidosryhmäyhteistyön kehittäminen (koulu/päiväkotikielillä kylää)
- huoltajien ja lasten osallisuuden lisääminen
- hyvän esille nostaminen viestinnän kautta

Tavoitteen toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain tulokortin mittareilla ja toimenpiteiden tekojen kautta.

3. Toimivan yhteistyön rakentaminen hyvinvointialueen kanssa

- Yhteiset työskentelymenetelmät, esim. Lapset puheeksi-menetelmän käyttö
- Hyvien toimivien yhteistyökäytänteiden ja -rakenteiden säilyttäminen ja kehittäminen
- Vaikuttaminen hyvinvointialueen ja kuntien yhteisissä työryhmissä

5. Opetus- ja kasvatustoimialan palvelulupaukset kuntalaisille toimipideohjelman voimassaoloaikana

- 1. Perusopetuksen ryhmäkoko ei kasvateta ja tuenrakenteet pysyvät vähintäänkin nykyisellä tasolla suhteessa oppilas- ja opetusryhmämäärään**
- 2. Varhaiskasvatuksen tuen rakenteita vahvistetaan**
- 3. Kaupunki pitää yllä ja kehittää neljää nuorisotilaa**
- 4. Aamu- ja iltapäivä toiminnan määrää ja laatu pysyy vähintäänkin nykyisellä tasolla**
- 5. Äänekosken kaupunki pitää yllä ja kehittää Perhekeskusta ja sen matalan kynnyksen palveluita lapsiperheille kansallisten linjausten mukaisesti**

6. Raportointi ja seuranta

Palveluohjelma on laadittu vuosille 2022-2028 ja ohjelmaa päivitetään vuosittain virkamiestyönä ja hyväksytään valtuustokausittain. Opetus- ja kasvatustoimialan johtoryhmä vastaa oman ohjelmansa päivittämisestä ja raportoi siitä kaupungin johtoryhmälle, joka vastaa ohjelman seurannasta ja raportoi tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisesta kaupunginhallitukselle.